

مکتب

۱۹۱۳ نچی سنه

۱۳۳۱ نچی سنه رجب ۶

مای ۲۹

۶ نچی سان. ایکی آطنهده بر چغا طورغان تعلیم و تربیه ژورنالی. ۱ نچی یل.

ملی مکتبلر

واستقبالینه نسبتا شول قدر اهمیتلی در، که بز بو سوزلرنڭ بعض اورونلارینی وقرارنی بو اورونده عینا ترجمه ایتونی لازم تابدق. بو مجلسده غراف ۋیتنه حکومت مکتبلرنڭ هم حکومت و یاخود زیستوا، شهر ادارهلری طرفندن اعانه برله تربیه قیلونا طورغان مکتبلرده لسان تعلیم مطلق روسچه بولووینڭ لزومی حقنده بایتاق سویله گانڭڭ صوکنده، خصوصی مکتبلرده گی اوقونڭ آنا تلمده بولورغه تیوشلیگن قونلار بیک توبلی دلیللر کیتردی هم خطبه سن توبه نده گی سوزلر برله تمام ایتدی: «البته، بوگونگی کونلاراسیه مملکتندن بیر قسمی نڭ راسیه دن آیراوی، بوتون روس خلقن غلیانغه کیتورور ایدی. لکن شول حالنی اعتبارغه آلماسقه هیچ ممکن توگل، که واقعه روس پادشاهلی دیگان نهرسه یوق. بلکه اوچدن بر اولوشی روس بواغان خلقلاردن مرکب بولغان راسیه مملکتی گنه باردر. اوزینڭ بوتون خلقی بر

«مکتب» نڭ اوتکان نومبرنده بز، اصول جدیده مکتبلرنڭ استقبالی حقنده بر ملاحظه یازوب، حاضرده بز نڭ آراده بو مسئلهده ایکی تورلی فکر بارلغن کورسه تکان ایدک.

بز شول مسئلهنی مذاکره ایتوب یاتقانڭ، غاصودارستویننی صاؤیت دهده، اتفاق اولارهق، بو مسئله گه بیک یاقن مناسبتی بولغان بر «زاقونا پرایقت» حقنده مذاکره قوزغالیدی. غاصودارستویننی صاؤیت اوزینڭ ۲۱ نچی مایده بولمش مجلسنده خصوصی مکتبلر (۱) حقنده بولغان زاقونا پرایقتینی قاراب بر قرار چغاردی.

۲۱ نچی مایده غاصودارستویننی صاؤیت مجلسنده سویله نگان سوزلر و چغارلغان قرارلار بز نڭ اوتکان مقالهده کوته رگان مسئله اوچون هم عموما، ملی مکتبلر بز نڭ حال

(۱) خصوصی مکتب دیوب، حکومت، زیستوا و شهر ادارهلری طرفندن مادی یاردم بیرولی طورغان، خصوصی کشیلر یاخود جمعیتلر طرفندن آچلغان مکتبلر گه یتوله در.

«روس تلی بوتون عالمگه تأثیری بولغان
 بر تل بولوغه محتاج توگل. اگرده روس تلی
 بوتون راسیهده مملکت تلی بولسه، بزگه
 شول چیته. شولایوق، روس تلینه بره تورلی
 ضرر کیلودنده فورقاسی بوق. اگر روس
 تلن عمومی، مملکت تلی ایتوب قویسهق، اگر
 روس تلی بوتون محکمه لرده استعمال ایتلورگه لازم
 بولغان بر تل بولسه، شونک اوستیمه، راسیهده
 بولغان همه خلق اوز آرا سویلشکانده هم
 خصوصی معاملهرنده اوزلرینه اوشاغان،
 نلسه نیندی تلده سویلشورگه عقلی بولسه،
 خصوصی مکنبلرده نیندی تلده اوقوتو مسئله-
 سی اوز اوزندن آکلاشیللا هم حل ایتوله در.
 کشینی کوچلب ایکنچی بر تلک اوقوتورغه
 ممکن. اما شول تلده بولغان معرفت-قولتورانی
 کشیگه کوچلب بیرو- فعلیتکه چغار و ممکن
 بولماغان هم فائده سز بولغان بر مسئله در. بر
 وقت پالاقلارنی مکتب واسطه سیله روسلاشدر و
 یولینه کرلگان ایدی، حتی اش شول درجه گه
 بیتمدی، که پالاق تلی باشقه چیت تللردن،
 فرانسوزچه هم نیمسچهدن، توبهن ایتوب
 یورتیله باشلادی. مونه بو حقه وارشاو گنیرال
 غوبیرناتوری، مینم مرحوم اتکامنک پادشاه
 حضرتینه تقدیم ایتکان ایکی دافلادن اوقیمن.
 (غورقو دافلادارنی اوقی. بو دافلادلارده
 وارشاو گنیرال- غوبیرناتوری غورقو
 پالاقلارنی کوچلب روسلاشدر و سیاستنی
 راسیه اوچون هلاکتلی ایکنن اقرار ایتهدر)
 موندن چیرک عصر مقدم ئه ییتلگان فکر
 شول بولغان؛ بز حاضر همان شول ضررلی
 هم راسیه اوچون هلاکتلی بولغان بر سیاست

مقصده به یله نگان هم کوچلی بر قوت که ما-
 لك بولغان مملکت تشکیل ایتکان اوچون
 تورلی تدبیرلر قیلورغه حکومت ننگ حقی
 بارغنه توگل، بلکه شول تدبیرلرنی قیلو
 آکار لازمدر، لیکن راسیه مملکتی اچینه
 کرگان هم پادشاه حضرتینک تبعه سی بولغان
 خلق لارنک روحانی طورموشلارینه فاطناشو-
 فایده توگل، بلکه ضررغنه ایته چکدر. عائله
 ودین، باشقه دینده گی کشیلرنی اوزلرینه
 کرتو تشبثی بولماغان تقدیرده، خلق ننگ
 روحانی طورموشلارندن سانالادر. شولایوق
 حکومت آچه سینه تر بیه ایتوامی طورغان هم بر
 تورلی ده پراوا بیرمی طورغان خصوصی مکتبلر-
 خلق ننگ روحانی طورموشینه عائد بولغان
 نهرسه لردن سانالورغه تیوشدر. موندی
 مکتبلرنک کوبه یووی مملکت نقطه نظرندنده
 فائده لیدر. چونکه بو مکتبلر، نیچو کده حکومت
 قاراونده بولاچقلار، هم بو مکتبلرده، مملکتکه
 آغراق کیلگان وقتلارده، راسیه فائده سینه
 اوزلرینک فائلارن توگه چک یگتله تر بیه
 قیلوناچقدر. اگر حکومت خصوصی
 مکتبلر آچارغه رخصت بیرمه سه، بو مکتبلر
 رخصتسز آچیلوب یاشرتن اوقوتولاچق، یاخود
 بالا ویگتله ترنی چیت مملکتلرگه بیبه روب تر بیه
 قیلاچقلار. بولای اوقوغان یگتله ننگ کوکلینه،
 راسیه فائده سن کوزته طورغان بر جمعیت
 اورنینه راسیه گه بد خواهلق اورنلاشاچقدر.
 غاصودارستؤیننی صاؤیت اعضاسی هم
 کامیسیه ننگ دافلادچیغی غورقوده خصوصی
 مکتبلرده آنا تلنده اوقوتونی قوتلاب سویله دی؛
 اول دیدی:

شاگردلارنىڭ آنا تىلى بىرلە فايدهلا-
نورغە رخصت ايتوله.

غاصودارستويىنى ساۋىت دە سويلەنگان
سوزلارنىڭ اهمىتلىرى ھم چىقارلغان قىرار
شولاردىن عبارتدر.

بوقىرلار، پادشاه حضرتنى طرفىدىن تصدىق
قىلغۇغاندە تىزدىن زاقون بولوب چىققىدر.
اول وقت ھر ملت كىشىلىرى اوچون تمام
زاغونقە بنا ايتوب، ھىچ كىمدىن يەشمى،
قورقىمى، مىلى تىلدە ھم ايتدائى، ھم رشدى ھم
اعدادى مکتىبلر آچو مەكىن بولاققىدر.

بىز - تاتارلار اوچون بىر قاراشدىن بو
زاغوننىڭ آرتقى اهمىتى يوق شىكىلى كورنە، چونكە
بىزگە ايتدائى مکتىبلر بىزدە ھم مدرسەلر بىزدە ھر
فەننى اوز تىل بىزدە اوقۇتۇدىن بىر كەمدە - طىغانى
يوق ھم ھۆكۈمەت مأمورلرىدە ئەلگە قىدر
بىزگە بو ھوققە زور قىسقىلىق كورسەتكەنلىرى
يوق ايدى. لىكىن اشنى توبدە نەركە اويلاغاندە
ھىم كىلچەك زامانلارنى كوز آلدىنە
كىترگاندە بوزاقونلارنىڭ اهمىتى بىزنىڭ اوچوندە
غايەت زوردر.

بىردىن، درست، بىزنىڭ مەكتەپ ومدرسەلر -
بىز دىنىي (конфессиональный) مۇسسەلر
ايتوب سانالادىر. بو جەھەتتىن قاراغاندە، البته،
آلار دە اوقۇتۇدۇ آنا تىلدە وكىرەك بولغاندە
غرىبچە دە بولووى مەكىندىر، زاقون موگا
منع قىلغانى يوق ھم قىلماس دە. لىكىن بىزنىڭ
دىنىي ايتوب سانالغان مەكتەپ، مدرسەلر بىزدە
دىن علملردىن باشقە دىنىي فەنلر دە بولووى
مەكىن بىت. مثلا، مەكتەپ دە حساب، جىغرافىيە،
مدرسە دە جىغرافىيە، رىاضىيات، تارىخ علوم

بىرلە بارور بىز مىنى؟» غاصودارستويىنى
ساۋىت بو سوزلاردىن صوڭ خصوصى مەكتىبلر دە
آنا تىلدە اوقۇتۇغە قارشى سويلەنگان بىر نىچە
خطبەلرنى طىكلاغاچ، توبەندە گى قىراردىن قبول
ايتدى:

۱ - خصوصى مەكتىبلر دە، قو -
رىسالار دە ھم صنفلار دە اوقۇتۇ
نىندى تىلدە بولوونى تەيىن قىلو
مۇسسەلرنىڭ اوز اختىيارلارندە
بولور. فقط روس تىلى وادىياتى،
روس تارىخى ھم جىغرافىيە روس
تىلدە اوقۇلور.

۲ - زىمەستوالار ھم شەھەر ادال -
رەلرى طرفىدىن آچىلغان ياخود
آلار مادى ياردەم بىر وب كىلە
طورغان مەكتىبلر دە، دىن، آنا تىلى ھم
روس تىلىنە غىرىيات تىللردىن باشقە،
بارلىق فەنلر روس تىلدە اوقۇتۇ -
لورلار. روس تىلدە سويلەشە
بىلمى طورغان شاگردلرگە، روس
تىلى اوقۇتقاندە، (خصوصى) اورتا
مەكتىبلرنىڭ ھۆكۈمەت اورتا مەكتىبلر -
ىنىڭ بىر نىچى قىلاصىنە مساوى بولغان
قىلاصلارندە، توبەن مەكتىبلر دە ھم
قورص و قىلاصلارنىڭ بىر نىچى اوقۇ
يىلدە، آڭلاتو اوچون اوقۇچى

طبیعیه، هیئت کبی فنلرده اوقوتولووی احوال بیت. مونه بو وقت، یعنی بو فنلر اوقوتولا باشلاغاچ، بو زاقوننڭ كيره کلگی تمام آکلاشیلا باشلیدر.

ایکنچی دن، بزده دینی سانالوب کیلنگان مکتب و مدرسه لر بز اوستینه، حاضرگه بولماسده، کیله چکده ملی - دنیوی مکتبلرده بولور دیوب اویلانلادر. انقراضغه قرار بیروب قویماغان بر ملتده، البته، موندی مکتبلر بولورغه تیوشدر. مونه، موندی مکتبلرنڭ تأسیس ودوامی یوغاریدهغی زاقوننڭ بولو- وینه مر بوطدر. اگر بو زاقون بولماسه، یعنی دنیوی مکتبلر مطلق روس تلنده گنه بولووی شرطدر، دیگان بر قرار چغاروب قویلسه، بزناڭ کبک هم ضعیف، هم نادان، هم قورفاق بر خلقغه توگل، ملی-دنیوی مکتبلر آچو، آنی فرض قیلورغه ده امکان قالماس ایدی. اوچونچی دن، اوز بزناڭ ابتدائی مکتبلر بز - اصول جدید مکتبلری نڭ دوام وترقیسی اوچون بو زاقون غایت کیڭ بر یول آچاقدر.

بز اونکان نومیر «مکتب» ده «مادام، که تاتارلارنی، تاتار بولغانلقلاری اوچون حکو- مت تعقیب ایتمی، بنا علیه، شول تاتارلق- نڭ نتیجه سی و «خاصه لازمه» سی بولوب طانولا طورغان دینی مکتب و مدرسه لر بزنی ده هیچ وقت تعقیب ایتمهس، یاخود ایندرمهسلر دیوب اویلیببز» دیگان ایڭک. شولوق مقاله ده بر افندیڭ «حکومت اربابی نڭ اول مکتبلرنی تعقیب ایتمولرینی اعتبارغه آلسهق، اول مکتبلرنڭ آفتق عمرلری کیلنگان دیورگه یاریدر» دیگان جمله اربینی یازغان ایڭک.

غاصودارستویننی صاؤیت بزناڭ شول مقالهنی اوقوغان و بزناڭ مناظره نی ط-کلاب طورغان بر حکم کبی، بزناڭ نزاعنی حل ایتهرگه ایڭک تیوشلی وقتده غنه یوغاریدهغی قرارنی چغاروب مسئله نی تیشدی. گویه، «تعقیب ایتمه سز می، یوقمی؟» سوالینه «یوق» دیوب جواب بیردی.

مسئله حاضر آچق آکلاشلیدی. ڈیتمه، غورقو کبی حکومت اربابی، غاصودارستویننی صاؤیت کبی دولت مؤسسسه سی، ملی مکتب و ملی تلنی تصدیق ایتمدی، زاقون دائره- سینه کرتو طرفینه قرار چغاردی. ایندی موندن سوکده ابتدائی مکتبلر بزناڭ استقبالنندن امید اوزو، ملی مکتبلر آچارغه رخصت صورادون قورقو - صافلیق ده، مداره لی لکده توگل، بلکه حمیتسز لک و صوڭ در چه جبنلکدر.

فقط مسئله نڭ یینه بر طر فی بار: بزناڭ ابتدا- ئی محله مکتبلری هم مدرسه لر بز خصوصی مکتب ایتوب تانولاچقمی؟ بزناڭ چه، البته، آلا ر خصوصی مکتب ایتوب تانولورغه تیوشلی، چونکه آلا ر نه حکومت دن ونه ده زیهستوا و شهر اداره لرندن اعانه آلمیلار. عکسی حالده آلا ر مطلقا دینی هم مسجد که تابع بولغان محله مکتبلر یدر. نهایت دین هم آنا تلن کیره گنچه اوقونور اوچون لزومی قدر خصوصی مکتبلر آچارغه ممکن بولاچقدر. فقط مونڭ اوچون حمیت ملیه وغیرت دینییه هم همکنه کیره کدر.

لکن، تأسفی، که بزده شول حمیت وغیرت دیگان نرسه یوق دیهر در جهده آذر. شونڭ اوستینه صوڭ در چه جبنلک و اوزینڭ امنیتی اوچون، بوتون خلقن فدا ایتهر در جهده هممت-

حاضرگی كونده دوام اینتوب كپله طورغان
اصول جدیده مکتبلرن اوز اختیار بز برله
بتر و فکرینه توشه رلك قدر «خادم الملت»-
لرنك بولووی بزك، نى درجه توبهن وجبن
ایکانلگبىنى كورسه تورلك آچق دلیللر
واختیارسز كوزدن باش چغارناچق آچی
حقیقت لردر. محمد و فؤاد.

سزلك و توبه نلك بزده مه كوك بى سرخا و
كبی بولوب كیتكان. بز، بو حالتده قالغانده،
نى قدر یاخشى زاكونلار چغارلوب طورسه-
ده، بزگه فایدهسى تیهچك وبز فایده لانه
آچق توگلبز.
قزلار گیمنازیهسى حقدنه قزانلیلارنك
كورسه تکهن تعصب و اشسزلكارى، آرابزده

ملیتنى بیلگیلهو

دیگان سوزنى بىك یش یازغانلار. بو اش
حتى صوك زمانلارغه حدلى دوام ایتكان.
۱۳ نچى عصر میلادیده بلغارلار اوستینه
تاتارلار كيلوب، آلارنى تارمار ایتدیلر.
بوندن صوك بلغارلارنك رهن كیتدى، بۇرونقى
شوكت و آتافلارى سونه باشلادی، اسملرى ده
توبه نهیدى، بر یاقدن عادت، تل و صوكغه رهن
دین برلگى سببلى، بلغارلار بلهن تاتارلارده
كۇچلى آرالاشو و قاتناشو كیتدى؛ آقرن،
آقرن بلغار اسمى اونو طولا باشلادی؛ ۱۵ نچى
عصر میلادیک قزان پادشاهلىقى قورولوب، آنك
تاتارلار حكم سۇره باشلاغاچ، ایدل بویندهغى
تۇركلرنك (بلغار و تاتارلر برگه) همه سینه
تاتار اسمى بیرلدى، یعنی آلارنى دنیا و تاریخ
شول اسم بلهن آطى باشلادی؛ «بلغار»
اسمى، قارت حضرت قرآن یا كه «جامع الرموز»
یازۇب بترگاچ، «كتبه الفقیر الحقیقیر قطب الدین
بن عصام الدین البلغارى» دیب یازوب
قویۇ، یا كه كوب یه شه گان بابای وئهبینك
«بز بلغار نسلند نبز» «شهر بلغار» ده صحابه لر
قبرى بار!...» دیوب صاغنوب سوبلرگه گنه
قالدى.

تاتار بختى اۇچۇن مین جان آتارمن:
تاتار بیت مین اوزمده، چن تاتارمن.
(ع. توفایف)

«مکتب» نك ۳ نچى صاننده، بو زمانده
ملیتنك اهمیتى حقدنه سوز قیلغاندن صوك،
ملى تربیه نك كیره كلگى طوغر و سنده فسقه چه
یازوب، مقاله منى تمام ایتكان ایدم. ایندى
بو مقاله مه «ملیتنى بیلگیلهو» دیگان سوز
باشى قویام. بو سوز باشى، احتمال، بعض
كشىلرگه یات ده طویۇلور، لکن ضرر یوق.
واقعاً، مى تل، مى مکتب، مى ادبیات، مى
مطبوعات، مى تربیه مسئله لرى حقدنه محاکمه
ایتو واش قیلودن نلك ملیتنى بیلگیلهو، یعنی
«بز نیندى ملت صوك؟» دیگان سؤالگه
جواب بیر و بىك مهم توگلمى؟

بز بۇرونقى زمان بزغه و منشأ بزگه بۇرۇلوب
كوز صالحه ق، سلسله بزك ایكى تۇرلى
خلقه: ایدل بلغارلارینه، آزیادن كیلگان
تاتارلارغه بارۇب طۇتاشقان كوره بز. بر
وقت بزك علما بز، اوزلرینك بلغارغه
منسوبلكرن سیزگانلر، كتاب دیباچه لرنك،
چیتلرنك و آزافلرنك «فلان بن فلان البلغارى»

كوب اورونلاردا تاتارلار اوزلرن «نوغاي» دىب يورته باشلادىلار. آيلار، يىللار اوتدى، جيللار ايسدى، صولار آقدى، تاتار اوزينىڭ اسخو-لاستىماسى، مناظره لرى، ايشانلرى، مريدارى، صوفيلارى، تەبىرنامە، نورنامە وقرنچە لرى بلەن «مسلمان» بولوب بەشەدى؛ بورۇ نغيسن، اصلان واسەن اۇنۇتدى، آنى بلورگە دە تەلمەدى. مونە، ۱۹ نچى عصرنىڭ صوڭغى يارتىسى كوردى؛ شەھاب الدىن المرحانى، عبدالقيوم الناصرى؛ چقىدى، بولار اوشبو «مسلمانلار» نىڭ تارىخى، تەن تىكشورگە تەلەدىلر.

بىر خەلقنىڭ تارىخى تىكشورگاندە، البتە، آنىڭ قايسى عرققە، تارىخى مەلۇماتلارنىڭ قايسى مەنبەسى بىلەن تىكشورگاندە اول تەلنىڭ قايسى تامردىن چىققانلىقىنى و آنىڭ خەسسىيەتى و ما بە الامتياز لارنى بلورگە حاجەت تۇشە. شونلقدىن، مەرحانى بلەن ناصرى بو خەلقنىڭ اسمەن وتللىرىنىڭ قايسى تەل ايكەننى ئىزلەدىلر، صوڭىدىن ايكىسى دە بىر قارغە كىلىدىلر و بىر حەكم چىقاردىلار. مە-جاننىڭ بو خەسسىيەتى سوزى شوشى:

«حتى فرط جهللىرىدىن، ماوراء النورده اولان صارت طائفەسىنە تەقلىد، اوزلرىنە نوغاي اسمەنى آلۇپ، كەندى مەجاوراتلارنىڭ شول اسمەنى اجرا و كەندىلرىنى اول طائفەدىن عەد ايتسەلر دە روس طائفەسىنىڭ كەندىلرىدىن نەزەرىن و سەرزىنىش مەقامىدە «تاتار!» دىب، تەنقىس ايلە تەبىر ايتىدىگەندىن، بەزىلرى تاتار اولمەقنى نەقسان قەلەب، اول اسمەن نەزەرىن ايدۇپ: «بىز تاتار دىگەن، — مسلمان!» دىو نەزەرىن و مەجدالە ايتىلر. اى مسكىن، بالفرض سىنىڭ «مسلمان» دن غەير بىر اسمەننى بىلمەسە،

۱۵ نچى عصر بىنەزەرك «آلتون اورد» دولتى يىغدى؛ مەسكە و روسلوق كوچەيە نوغاي باشلادى، Татарское Иго نى يۇز توبەن يىبەرۇپ، آنىڭ ئوچىن آلو وقتى كىلدى. كەزەز ايتۇن III نچى تاتار مۇيۇنچاغىدىن قۇتۇلۇغە غەنە خەمەت ايتكان ايدى، اما ۱۷ نچى ايتۇن، تاتارنى روسقە بوى صوندىرورغە كەردى دە، ۱۶ نچى عصرنىڭ صوڭغى يارتىسىنىڭ ئوچ تاتار خانلىقىنى يىغوب، اوزىنە ايبەرتدى. موندىن صوڭ بىر مەت تىكى «ئوچ آلو» اشى دوام ايتوب، بىزنىڭ اشلىرى رەتسەز نەزەرىن كەتتى. اسم مەسئەسىنە كىلسەك، «بەلغار» اسمى اوتۇتلىدى، «تاتار» اسمى Жидъ «دوڭغز»، «پادىلىتىس»، Негодяй سوزلرى كەپك سوغش و تەحقىر سوزى بولۇپ ئەورلىدى. بو خالده، يەودى «ژىد» سوزى، پالەك «ляхъ» سوزى ايشتەسى كىلمەگان كەپك، تاتارده «تاتار» اسمەن ايشتورگە تەلمە و آنىدىن نەزەرىن ايتە، «تاتار!» دىب خەتاب قىلغان كىشىگە چەن كوڭلىدىن رەنجى باشلادى؛ ايبەدەشم عالمەجان افندى ئەيتىملى «تاتار!» دىب آتالۇپ چىنىڭ «آوزىن قارا قانغە بولغا ولار» دە بولغا لادى. ايدى بو مەلت اسمەن قالورغە كەپرەك ايدى، — قالمەدى، اول اوزىنە «مسلمان» دىگان اسم طاقدى. بو مەلتنىڭ دىنى ياقىن «مسلمان» بولۇپ وندە شەبە يوق، لىكن اول سوزنى مەلت اسمەن اورنىدە دە قوللانۇپ، حەقىقەتەن، غەرىب بىر اش ايدى. اش بولايغە قالمەدى؛ صارتلار، بىزنى «نوغاي» دىب آتىلار ايدى؛ بىزنىڭ بەخارغە اوقورغە بارۇپ قايتقان علمانلار اول ياقىن شول اسمەن آلۇپ قايتدىلار؛

(قونت) تعبیرینی استعماله مجبور اولمشلاردر .
تاتارلارده، بر روس طرفندن «تاتار» کلمه سینی
ایشتمک استه مزار؛ چوق دفعه لر بین العوام
بر روس طرفندن «تاتارین» دینلمک ایله
بیؤک منازعه لره منجر اولمشدر .

هر نه قدر تحقیره موضوع بر کلمه
اولمدیغی معلوم ایسه ده، صورت استعمال ایله
تحقیر مقام تکلفی اولنیور، جهالتک قبول ایدر .

لکن، اوزینک بوزلمی طۇرغان حکمی
بله ن تار یخنک بزگه یابشدرغانی بو اسم «تاتار»
سوزی بزده نیرگنه هضم ایتمه دی: آکافارشی
یا کافار ما صوغش آچلیدی. ایگنک بوسوزگه
چن «آلتون اوردان» تاتارلارینک طوقۇمندن
بولغان قریم تاتاری اسماعیل بک غصهر ینسکی
به یله ندی، «بز تاتار دگل، تۇرکز!» دیوب
چققردی. آکا رضاء الدین حضرت قوشولوب،
«ترجمان» ده «بز تاتارمی؟» دیگان بر نیچه
مقاله یازوب، تاتار توگملاگبیزی دعوا ایتمدی،
بو طوغریک اول چاقده «نور» گناز یته سی بله ن
«ترجمان» آراسنده به له که یگنه به ر یلشوده
بولوب آلدی.

ای عجب! بو «تاتار» سوزندن
هر بر تاتار قورقا، «تاتار تلی» دیمیلر
«تۇرکی» دیلر. تاتار تلی بله ن کتاب یازا-
لارده، «تۇرکی اوقو»، «قرائت تۇرکیه»، عقیده
تۇرکیه، «تجوید تۇرکی» دیب اسم قوشالار؛
حتی هادی افندی مقصودی تاتار تلینه قاعده
کتابلری ترتیب ایتموب، آلاغره «تۇرکی
صرفی»، «تۇرکی نحوی» دیب اسم بیره .
خلقبزده ملت اسمی اورنده «مسلمان» سوزن

البته سینی «مسلمان!» دیو نفرین ایدر ایدی.
تاتار اولماسه ک، عرب، تاجیک، نوغای دگل؛
خطای، روس، افرنج و پروس ونیمس دخی
دگل؛ ایمدی کم بولورسن؟ صارت طائفه سی
چیرمش، موقشی، آر طائفه لرینک وجودلرن
بلمادیگندن، سینی اول اسملرنک بری برله
تسمیه قیلما مش. آه، حمیتسن غافل، اول تقدیرده
اوزکنی چیرمش یا موقشی صاناب راضی بولوب
یورور ایگمو؟» (مستفاد الاخبار ۱ قسم،
۴ بیت)

بو طوغریده ناصری بولای دی: «گاها
بعض ارباب عناددن ایشتیورسن، که تاتار
تلن تلگه حسابلاماسلار؛ سبحان الله العظیم!
حتی علم توار یخ بله گانلکلریندن ناشی،
«تاتار» لفظن تحمل قیلماغه طاقتلری یوقدر»
(فواکه الجلساء ۵۹۴ بیت).

صوئغیره ق محرر و پولیتسیست عبدالرشید
افندی ابراهیم بو «تاتار» سوزی حقنده
اوزینک «چوپان ییلدیزی» آدی اثرنده
اوشبو سوزلرنی یازا:

«عموما روسیه الکسنده موجود مسلمانلره
«تاتار» اطلاق شایعدر. اکثر یا آوروپالیلر
نظرنده دخی «تاتار» اطلاق اولنورسه،
«روسیه لی مسلمان» دیمک کبی تلقی اولنمقکدر .
روسلار ایسه، تا ایوان غزورنی ایامندن
بو کۇنه قدر، «تاتار» کلمه سینی، اسلامره
بر تحقیر مقامنده استعمال ایتمکده درلر. بو
ایسه، اودرجه شایع اولوب، عوام و خواصی
عندنک دخی معروفدر. حتی روس کبارلاری،
تاتار معتبرانینه نزاکتله مخاطبه لرنده «کنز»

«شورا» ژورنالىنىڭ «تاتار» سوزى بلەن
 صوغشسوى كوندن كونا قزا؛ حسن على افندينىڭ
 «بىز تۈركمەن» دىگان ماقالەلىرى مەمۇنۇنىيەت دەرىجە
 ايتىلدى، اول خصوصە باشقەلر دە ايزەلەر.
 محترم رضاء الدین حضرت شول سوزنى آرا بىزدن
 قروب، سېروب تاشلا رە تەمام سزغانوب
 كرشكان، بۇ تۇن غېرتى بلەن، عوام ئەيتەمشلى،
 «بان فرمانغە» اشلى، بو خصوصە مەناسېت
 چەققان ساين ZAMBETA لار ياصى، موندن ۲-
 ۳ يىل ئەك بۇ تۇنلەي يېبەرلۇب مدح ايتلگان
 تاتارلار وتاتار خانلىرى حاضر «مفسدون فى
 الارض، مەلەكون المحرث والنسل» ايتوب
 كورسە تېلە. بىز رضاء الدین حضرتنىڭ تارىخى
 وعلمى بېخىلرېنە، البته، بىر نرسە دە ئەيتەيمىز؛
 «قازانچىنىڭ ايركى بار، قايدىن قۇلاق چەقارسە»
 دىگاندى مۇرخ تارىخىن تەلەگان ياققە بۇرا
 بلۇر. لىكن مېن بو ماقالە دەگى سوزلارمىنى
 جەھور مەلئكە يازام.

مەلئەت عصرى بولغان ۲۰ نچى عصر دە بىزگە،
 بىر طاقم تارىخچىلار وفلسفەچىلەرگە ايتىپەر وب
 مەلئەت بىزنىڭ عالى وقېباتلى اسمى بلەن شاپيار ورغە
 يارامى. بىز «ان الدین عندالله الاسلام» مەفاد نچە
 «مەسلەمان» اولابلور بىز، لىكن ظھور بىز وقان بىز
 اعتبارى بلەن بىز «نوغاى» دە، مەسلەمان دە
 تۈگەل بىز. بىز تۈرك دىگان كىڭ اسمگە كىرە بىز،
 لىكن بىز موندە، روسيە دە تاتار بىز، روسنىڭ
 «اسلاۋيان» بولووى، روس بولووينە مانع
 بولماغان كېك، بىزنىڭ تۈرك بولووبىز «تاتار»
 بولووبىزغە مەنەنى توگەل، بىز حاضر «مەسلەمان»
 «تۈرك» «نوغاى» طاغىن ئەلە نرسەلر دىب
 سۇيۈكلى مەلئەت بىزنىڭ باشىن قاڭغۇر تەپىق، بىز

استعمال قىلو ھامان دوام ايتە؛ الحمد لله،
 مەسلەمان بىز، بوگا شاھد بىزدە حاضر؛ لىكن دىانت
 بلەن مەلئەت نىچون ساتاشد رىلا؟!
 «مەسلەمان غىزىتەسى»، «مەسلەمان جەمەت
 غىزىتەسى»، «مەسلەمان مەكتىبى»، «مەسلەمان
 قرائەتخانىسى»، اولغەنە مې، موندە طاغىن: «مەسلەمان
 نومبىرلىرى»، «مەسلەمان چاپخانىسى»، «مەسلەمان
 ساچ تراش»، «مەسلەمان پىكارنەسى»، «مەسلەمان
 مونچەسى». بو «مەسلەمان» سوزى سۇ استعمال
 ايتوب وياڭلىش قوللانوشول دە جەگە كىلدى، كە
 والله، بەضى غىزىتەلر دە: «مەسلەمان تەلئە
 تياتر اوينالدى، مەسلەمان تەلئە نطق سويلە-
 ندى...» دىوب يازالار، غىزىتەلر شونى باصالار،
 «مەسلەمان تىلى» دىگان تەلئە دىنبا دە يوقلغى،
 دىنبا دەغى مەسلەمانلارنىڭ طوقسان طوقز تۈرلى
 تەل بلەن سۇيەلەشولرى عقلى باشىندە بولغان
 كىشىلرنىڭ ھەمەسېنە مەلوم بولغاي حال دە،
 موندى احمەقلىردن نىگە كوز يومۇلا؟! بوغارىيە
 صاناغانم سوزلر دە «مەسلەمان» سوزى اورنىنە
 نىچون «تاتار» سوزى قويولمى؟

«تاتار» سوزىندى نەرت بىزدە ھەر بىر
 صنف آراسىنك بار؛ گىمەناز يەنك صوڭ صنفلرنە
 او قوچى بىر تاتار قىزى، اوزىنىڭ مەلئەتتىنى آنىق
 بىلمى؛ اوزىن «موسولمانكا» دىوب يورى. «بىز
 بىت تاتار» دىسەك، «تاتار» دىگان سوز
 ئەلە نىندى گروپى سوز، مېن آنى ياراتمىم
 دى. دغى گىمەناز يەنى بىروب تاتار آراسىندە
 بىر نىچە يىل مەلئەك ايتكان بىر تاتار قىزى دە
 «تاتار» دىگان سوزىدەن جېرەنە، ايكى سوزنىڭ
 بىرئە «مەسلەمان» سوزىن قاباتلى، حتى
 «مەسلەمان تىلى» دىب دە سويلى بوغاي... .

دیگان افتخار لی لقب بلهن آتاغان یهش ادیب جمال الدین افندی ولیدف «تاتار ادبیاتینک بارشی» آدی مهم اثرن یازوب چغاردی. بعض مکتبلرده اوز تلمیز، «تاتار تلی» دیگان اوز اسمی بلهن کره باشلادی؛ شاگردلرییز: «تاتار تلی و ادبیاتی او قو تکز!» دیوب طلب ایتەرگه باطراق قیلالار.

الله نلسه، عمومی آغمه و کیتوشکه فارشی بولغان چرک و توبسز اسملر ملتیزنک اوستندن کوتهرلوب، چن اوز اسمیز - برگنه اسم - «تاتار» اسمیگنه نغوب قالور و ملتیزنک هر بئر اوغل و قزی، چن تاتار اوغلی بولغان شاعر بزرع. توقایفنگ یوغاریده یازلغان سوزی بلهن افتخار ایتەر. بزگه شول مطلوب ده، شول تیوش ده! ع. بطل - ترویسکی.

اداره: ملیت بوده بیک یا کما قوزغالغان مسئلهدر. اوشبو جهندن مونی (ملینتی) آکلوده بزده توری نظرلر بولووی طبیعی در. بو صاند ده ع. بطل افندیفنگ فکرن یازدق. بو حقه کیله چک نومیرده تاغی بر ملاحظه یازلسه کیرهک.

اوز بزنی اوز اسمیز بلهن آتیق؛ دنیاده بوتون ملت اوز ملتین مک تورلی چاره لر بلهن اوستکه چغار ورغه طرشقانی حالده، بز، ملیتیزنی بیلگیلی آلمیچه، صاناشمیق. بز نه لاله نیندی یا کغراوقلی، قبارینقی اسملر، «شمال تورکلری» فلان دیگان کبک بر طاقم، قونفرانسلرده غنه اوز قیشایتوب سؤیله نه طورغان سوزلر بلهن اواره بولماینچه، مونده «تاتار» دیگان بر قابلیتلی، سوداگیر، توزملی، آکلی وزیرهک بر ملت بارمی؟ نه نه شونی کشی ایتەرگه طرشیق!

قوانماسقه ممکن توگل، که یهش نسل، تاتار لغیزنی آچی آکلی، «تاتار» سوزن حرمت بلهن تلگه آلا و یازا باشلادی. عالمجان افندی ابراهیمف «تاتار صرفی» «تاتار نحوی» یازدی، ش. ایمانایف «تاتار تلینک نحوی و صرفی» نشر ایتدی. «تاتار الفباسی»، «تاتار تاریخی» یازدی، «سیبیریا» بلهن «قویاش» غزیتهلری باشقه: «تاتارچه غزیته» دیب یازوب قویارغه خورلانمادیلار. کوبدن توگل، اوزن «تاتار تلی معلمی»

توقای روحی

یوقلی بزنگ تخت پای - نور لی قازان،
یوقلی مسجلر، سیومبیکه، قابان.
تخت پاینک یوقلی هر باغ - بستانی،
یوقلی حسرتلی شهر قبرستانی.

یوقلامی بر روح، عزیز روح بو کیچه -
اول اوچا - آندان اوتنه، موندان کیته.
اول قازان ئوستنده گل چرلاب اوچا،
امل خیال برلن قازان گل قوچا.

كیچ صابن صاغنا قازانن ایزگی جان،
 جری اول گل: «آه قازان! نورلی قازان!»
 جری - جری مسکنم حسرتلنه،
 انجی یهشله کوزلرنده ئه یله نه.
 طاک طووا باشلی... آشاصوڭ موڭلی جان
 لامکانگه - ربسینه نورلی جان.
 طامچی، طامچی کوز یهشی چیرگه طابا
 اومطولوب موڭلی قازانینه طاما.
 «ئهی قازان! یهملی قازان! نورلی قازان»
 دیب، آشا، جراب سما گه ایزگی جان.
 آغلی، آغلی کوککه ئورله دردی جان...
 تخت پاینده توبه ن یاگری آذان،
 یاگری حسرتلی آذان، طاکھی آذان!
 اویغانا یهملی قازان... ایزگی قازان!

سجید سونچالی.

آول ملالاری

برنجی باصقچینه آباق باصا باشلاغان بر
 ملت نڭ کیلچکده اشلیسی اشلی چیکدن
 طش کوب، اوز آرا ققرشا وحل اینه چک
 مسئله اریده اوچسز وچیکسزدر. بو یولده
 کورسه نه چک همت وغیرتیز، قیلاچق فدا کارلق
 وقر بانلار بزه شول درجه ده اوک کوب
 بولورغه لازم وتیوشدر. لکن کیلچکده گی
 اشله بزنی قدر آغر وکوب بولسه، و بوگونگی
 کونده گی حرکتیزنی چاقلی آشفچلق واجتهاد
 برله آلوب بارولسه، بزگه شول چیکلی اوک
 اوز بزنیڭ آرتو بزغه ئه یله نوب قارارغه، اشل گان
 اشله بزگه حساب بیرورگه ده تیوشدر. حاصلی،
 فعلیت که چغارغان نهرسه لر بزنیڭ قیمتن قارارغه،
 وترقی یولنده قیلنغان فدا کارلق وقر بانلار

زمانیز - ترقی زمانی. خصوصاً، بز تاتارلار
 اوچون بو یکرمنچی عصرنڭ او لگی اون یلی
 تاریخیزده کورلمه گان بر حرکت، غیرت،
 فدا کارلق ده، وشونڭ نتیجه سی بولغان تورلی
 اوزگارشلرده اوتدی.
 واقعاً، مدرسه لر اصلاحی، اصول جدیده
 مکتبلری، ملی ادبیات، آنا تلی، ملی تیانیر
 وموزیفه، روسچه اوقو کبی یوز، مڭ تورلی
 مسئله لر آڭلاشلما سدن میدانغه چغا، مذا کره
 ایتوله، کوب نزاع و مناظره لر کوتهره، ونهایت،
 کوب سویله نه و مذا کره ایتوله طورغاچ، بر
 قدر حل ایتلوبده قویولادر.
 البته، بزنیڭ کبی یوقوسندن یا کاغنه
 اویغانوب کیله طورغان، ترقی دورینڭ

بزنڭ اهمیتن تیکشرو لازمدر.

روسلا ر "лѣсъ рубятъ, щепки летятъ" دیلر. یعنی اورمان کیسکانده یوموچقلار چه چیری، ئهره م بولا. حاصلی - زور اش قیلغانده برنی قدر اسراف وقر بانلار قیلمیچه ممکن توگل، دیمکدر.

ناتارلارنڭ ترقی و معارفکه اومطلولارندهده کوب فداکارلق وقر بانلار بولدی هم همان بولوب کیلدر. بزده بو، قالچهکده شول فداکارلق وقر بانلار بزدن برسی - ملتبزنڭ فداکار بر گروهسی حقنده بر نیچه سوز یازمقی بولابز.

بو گروه - بزنڭ اول ملالاری در.

بو کونده شوندی ملالاردن برسی برله اولطرشدم. بو ملانڭ اجتهدادی حقنک اولدنده ایشتمکانم بولسهده، ملانڭ اوزندن تفصیللیرلق صوراشقاچ، عجب که قالدم. ملالار آراسنده شوندی قهرمانلارنڭ بولا آلوینه اوشاناسم کیلمهدی، لکن اوشاناسقه ممکن توگل اییدی. ملا اوزینڭ قش کونلارنده وقتن نیچوک اونکارگانلگن سویلهدی:

ایرته برله نیازدن چغوغه ایرلر مکتبینه بارام، استاذبیکم هم سگللرم قزلار مکتبینه کیتهر، کوندز ساعت اونبرارده اویگه چای اچهرگه فایتابز؛ اوبلدن صوڭ ینه ایرلر مکتبینه باروب بر آز سبق اویرتهکچ، قزلار مکتبینه کیتهم، آنده جماعتلرم اوقوتنا آلماسلق درسلرنی اوزم اوقوتام. قزلار مکتبنک ایکندیگه قدر بولام. آخشام برله یستو آراسنده اویده استراحت ایتوب، یستودن صوڭ ساعت اون ایکیبارگه قدر اویده استاذبیکه منی هم باشقه

معلمه لرنی اوقوتام - آلا رغه ایرته گه مکتبده اوقوتاقچ درسلرن اوزم اویرته توب بیرهم. — مکتبکنزگه مصارف فایدن آلاسز هم اوزکنزگه وظیفه کم بیره؛ دیگان سوالیمه، ملا توبه ننده گی سوزلرنی ئه دیتدی:

«اوز بزگه وظیفه بوق، تیک معلم و معلمه بزگه محله خلقدن آفچه لانا هم ایگن جیبوب قشقه فرق سوملار بیره بز، شونڭ اوستینه معلم و معلمه نڭ آشوی اوز بزنڭ تر بیهده بولادر. محله خلقی مکتب اشینه بیک صوق قاری. مونه، ... بو یل اوزم نڭ چیت شهرلرده گی تانش بایلارمندن صوراب مکتب نڭ بناسینه دیوب بر آز آفچه جیغان ایدم، شونڭ برله مکتب نڭ بناسن یاڭارتدم. مکتب نڭ نیگزن صالحانک اوزم اشلهدم، اول نڭ یاخشوق انصافلی قارتلاری هم یهشلی اورام بویندن تیک اوزوب کیتلر، بز اشله گاننی قاراب اوزالار، لکن اوزلری کیلوب اشله شمیلر.» ملا ایرته دن کیچکه قدر مکتبده، کیچن اوز اوینده معلمه لرنی اوقوتا، شول خدمتلی اویچون وظیفه آلمی، شونڭ اوستینه چیت شهرلردن تله نوب مکتب صالا، مکتبنی صالحانده اوزی قارا اشچی بولوب اشلی! مونه بو خدمت - بر اول ملامسی نڭ اشی! لکن بو برگنه ملا توگل، موندی ملالارنی بزنڭ نانار اوللارنڭ کوب اوچرانورغه ممکن. بلکه بو ملا قدرلی اوک اشله گانلری کوب توگلدر، بلکه مثال اوچون آلتغان بو ملا بر قهرماندر، لکن اصول جدیده آچوب اوقوتنا یا اوقوتدرا طور - غان ملالارنڭ یوزدن طوقسانی یوغار یده غی ملا - نڭ کچره کاری، هم اوزلرینه کوره بر قهرمانلاردر.

و کورسە توب كيله طورغان خدمت، غيرت
وفدا كارلقلاری هر كمنی عجب كه فالدر و رلق
واختیار سز مك رحمتلر او قوتلر و رلقدر.

آلار نه حكومت دن ونه ده جماعت دن بر
تین وظیفه آملیلار، محلەسندن بیرساگان ایکی -
اوج دیسانینه بیر، هم نکاح، یس اوقوب،
بالا آتی قوشوب ایکی تینلەب جیغان برنی قدر
صدقه آقچە لاری بر له طوقلانوب طورالار. مونه،
بو ملالار محلەنك عبادتن قیلدر، آلاغه وعظ
سویلی، میتر یقه یازو، قارتچقه بیر و کمی
حكومت اشلرنده اشللی، خلقنی اوزی بلگان
قدر روحانی تربیه قیلا، حتی دنیا اشلرنده
خلققه معلومات بیره، مکتب صالا، بالالارنی
اوقوتا؛ شونك اوستینه اوز بالالارن، كوب
وقت، شهر مکتبینه بیبهروب تربیه قیلدر،
مدرسه لرده اوقوتا، حتی صوگنی یللارنی حكومت
مکتبلرینه ده بیروب اوقوتالار. صوگنی یللارده
شول اول ملالارینك بالالاری آراسندن
ملتیزنك محررلری، شاعرلری، مؤرخلری،
عالملری هم اسطودینتلاری چقدیلار. حاضرده
اولدن شهرنك حكومت مکتبلرینه و باشقه او -
رنلارغه کیلوب اوقوچیلارنك یوزگه طوقسانی ملا
بالالاری دیسهك، خطا بولمس. حاصلی، بالاطوغاچ
آت قوشودن آلوب، اولگه چچنانزه اوقو آراسنده
بولغان بوتون دینی خدمتلر ملا قولنده بولغانی
شیکلمی، اول خلقن آغارنا باشلاو هم روحانی
تربیه قیلودن آلوب، ادبیاتن، تاریخن ترقی
ایتدرو و حكومت مکتبلرنده اوقوغه قدر بولغان
ملی خدمتلرنك کوبسی حاضرگی زمانده شول
اول ملاسی قولنده، یاغود انك تأثیر و خدمتی
سایه سنده در. اول ملاسی نك بو - دینی هم

ینه سزگه بر مثال: بو کونلرده ما -
مادش اویازندن کیلگان بر ملانی کوروب
سویله شدم. اولده نیشلیسز، مکتبکز بارمی؟
دیگان سوألیمه، ملا دیدی:

«قزان بایلارندن آقچە جییشدرغالب بر
یاخشى غنه مکتب صالحان هم معلم ده کیترتکان
ایدم، ایبدەش ملام بالغان دانوص یاصاب
معلمنی قودردی. حاضر اوزم اوقوتام. لکن
پر یستی «مکتبکده دنیا فنلری اوقوتما» دی.
شول سببلی مکتبنی تمام ترتیب که صالحوب بولی.»
ملا اوزی آقچە جیبوب مکتب صالحدر،
معلم کیتره، اوزی اوقوتا، اوقوتقان اوچون
وظیفه آلمی، لکن اوستندن دانوص یاصیلار،
شونك اوچون حاضر قورقوب طورا، لکن
شولای ده اوقوتونی تاشلامی، قاچنوب بولسه ده
اوقوتا!

مونه بو ملا اوزینه بر توری قهرمان
توگلمی؟ البته قهرمان، لکن بو یالغزغنه توگل،
اول ملالاری آراسنده بو ملا کیباری بایتاق
اوق کوب اوچر یلار. واقعاً، بز مدرسه لر بزنی
اصلاح، اصول جدیده مکتبلری آچو و بونك کمی
بیک کوب خیرلی اشلرنی میدانغه قویابز،
بولار اوچون بایتاق آقچە لار صرف ایته بز،
کوب اجتهادلار قیلابز. مونه، بو اشلر بزنی
چنکله برهك فاراسق، خدمت ایتوچی کشیلر -
بز نك کملر ایکانن تیکشره باشلاسهق، بولار نك
کوب برهك قسمی اول ملالاری ایکانن کوره بز.
اصول جدیده مکتبلر بز نك یوزدن طوقسانی
شول اول ملالارینك همتی برله آچلغان
وشولار نك خدمتی سایه سنه گنه دوام ایتوب بارا -
لار توگلمی؟ اول ملالارینك بویولک کورسه تکان

ذاتلارنىڭ شول اورونغە منوب اوطورولا-
 رندن كىلوب چىققان يالغىش بىر اعتقاددر.
 حالبوگە، اسلام دىنئە بولغان مىسلمانلارنىڭ
 ناچارلىقىدىن، اسلامنىڭ ناچار بولۇشى لازىم
 بولۇپ كىلىمگەن كىچىك، بەزى بىر مىللەتلەرنىڭ
 ناچارلىقىدىن مەلۇق لوازىمىنىڭ توبەن بىر اورون
 بولۇشى لازىم بولۇپ توشىمىدىر. مىسلمان بولغان
 كىشى، نى قەدر ناچار بولسىدە، دىن اسلام ھىماندە
 مەقسەس بولدىغى كىشى، مەلۇق لوازىمىنە اوطورغان
 بىر كىشى، نى قەدر پەس بولسىدە، اول لوازىم
 ھىمان صافى و بىزنىڭ قارشى بىزىدە ھىمان مەقسەس.
 مەلۇق خىدمىتى، اورىنە جىتتىكروب قىلغانە،
 ھىم دىنى ھىم مىلى بولغان ھالى بىر خىدمەتدر؛
 شول خىدمەتنى يۈكلەو، يا ايسە شول خىدمەتدە
 بولغان ذوات كرامغە مادى و معنوى ياردەمدە
 بولۇنو - آزغەنە مىلى و اجتماعى حىسى بولغان
 آدمگە لازىم و تىيىشلى بىر وظيفەدر.
 بىر مەلتنىڭ ترقىسى، تىرىيەلى و معرفتلى
 آنالار جىتتىشىر وگە موقوفدر، دىگان حىقىقت
 اوستىنە، بىز، يەنە بىر حىقىقت اوستەرگە مېجبور بىز:
 «تاتارنىڭ ترقىسى، تىرىيەلى و معرفتلى اول
 مىللەتلەرنىڭ جىتتىشىر وگە موقوفدر» . محمد نۇراد.

مىلى خىدمەتلىرى، بىر تىن وظيفەسىز «بىرئاللاھ»
 بولۇشى اوستىنە، نەمىطبوعاتدە و نەدە ادبىياتدە
 ھىچ تىوشلىمىسەنچە تەقدىر ايتلىگەننى يوق ئىلى.
 تەقدىر ايتلمە وگنە توگىل، بىلىكە، بالەكسى، اول
 مىلاسىنە اوستىنە قاراو، فرصت چىققانە آنى بىر
 آرزى خوارلاب آلو- بىزىدە بىر بىگىتلىك «آرزى و نىلىق»
 سانالا. «مەلۇق» لوازىمى توبەن بىر اورون
 ايتوب كورسە تىلەدر. شونىڭ تائىرىنە بولسە
 كىرەك، سوگىشى يىللاردا مەدرسەدە اوقى طورغان
 شا كىردلەر بىزنىڭ كوربىسى مەلۇق دىن قاچا، خىتى
 مىلا بولۇشى بىر بىختىسزلىك ايتوب سانى باشلا-
 دىلار. لىكىن بىزنىڭچە اول مىلاسى بولۇپ بىختىسزلىك
 توگىل، بىلىكە، مەلۇق وظيفەسىنە شولاي قارى
 باشلاو، مەلتىزنىڭ استىقبالى اوچون اوزى زور
 بىر بىختىسزلىكدر. چۈنكى مەلۇقغە ھازىرلەنە
 طورغان مەدرسە شا كىردلەرنە موندى اعتقاد
 بولغاندە، كىلەچكە مەلۇق وظيفەسى بىتونلە يۈك
 اھلى بولماغان كىشىلەر قولىنە توشەچەك ھىم
 شولاي ايتوب خىلقىزنىڭ دىنى ھىم مىلى تىرىيەسى
 باش باشىن سونو اھتمالى بىك قىرىدەر.
 ذاتا، ھازىرگى كۈندە مەلۇق لوازىمىنە توبەن
 كوز ايلە قاراودە، بەزى بىر اھل بولماغان

بىر تەتقىقلىق توگىلمى؟

اوغلى بولغان اىكەن. شەھابى مەرىد، اوغلى
 صاحب الدىننى ياكىدان كىزلەوگە ايتلورگە
 و حضرت آلدندە توبە ايتدورگە تەلەگان.
 لىكىن صاحب الدىن آكار رضا بولماغان. سوگىرە
 آنى آتاسى نورلى جىفالار ايلە جىفالاب، صىبىر
 ساتارغە بارغان موزىق كىچىك، اوغلىنى آت

وقت غىزىتەسىنىڭ ۱۱۹۷ نەچى نومىرىدە
 «مىسكىن شا كىرد» سىرلۈھەلى ھىران قالىورلىق
 قىسقىچە بىر خەبەر يازغان. واقىقە شولاي: كىزلەو
 مەدرسەسەندىن بو قىشنى گورھىسى ايلە چىققان
 شا كىردلەر آراسىدە «قىزىل سو» اولىنىڭ شەھابى
 اسمىلى بىر مەرىدنىڭ صاحب الدىن اسمىلى بىر

یانیمه تهرته گه بهیلېب، کیزله وگه آلوب بارغان. آنده بیتمکچ فولاغندن اوستره ب مدرس یانیمه آلوب کرگان. آنده کرگاچ مرید ایلله ملا «گناهکنی اعتراف ایت، توبه قیل!» دیو، صاحب الدین فی برسی قول، برسی طایقی ایلله قیناغانلار. لیکن مسئله فی توبندن آکلاغان شا کرد «توبه ایتمیم، مدرسه گه کریمیم» دییه توبه، تضرع گه کیلما گانلگی ایلله برابر، هیچ بر قورقو اثریده کورسه تمه گان. سوکره مدرس «آنلار ایمان سزلار ایندی، کورسه ک قینابده کوزلرندن یاش چقمی، بدبخت یغلا! یغلا بدبخت» دیوشا کرد فی طایغی ایلله تورته گه گان. بو واقعه گه، روسیه مسلمانلارینک اینک آکسزی بولغان کیزله و مریدلری، برسوز دیمه سه لرده، لیکن بز، عادی بر تاتار ملاسی- نک آکلی بر ملت بالاسی ایلله بولای معامله ایتووینه چن کوکلبزدن رنجیمز. آنک بو معامله سینی، بر مریدنک شا کردی ایلله معامله قیلووی جمله سندن صاناما اینچه، روما پاپالا- رینک قرون وسطی اهالیسی ایلله معامله قیلووی جمله سندن صانارغه تیشلی در. قرون وسطی ده آوروپا اهالیسی چیکدن طش نادان و آکسز ایدی. اهالینک نادانلغی، پاپالار اوچون بتمه س وتوکه نمه س بر خزینه صانالوب، سوکفی لار اولگی لری ایلله تله س لری نیچوک معامله ایتله لری ایدی. طوغری فکر اییه لری نی «کافر» ادعاسیله اوتغه سالوب یاندرالار ایدی. باشقه جزالار ایلله جزالانغان، همده بار کبک نهرسه لری کلیسه اییه لری طرفندن طالانغان کشی لرنک ایسه، صانی وحسابی یوق ایدی. بونلار «کلیسه نک برسی جسمانی و ایکنچیس

روحانی ایکی قلیچی بار، آنلارنک برسی دنیانی، ایکنچیس آخرتی اداره ایتهرگه کیره کلی» دییه رهک، دنیایوی هم دینی اشلرنک کافه سینی اوز قوللارینه آلوب، دین و دنیا اشلرنک بارچه سنده خواجه لقی ایتله لری ایدی. شوکا کوره پادشاه لارنک پاپالار غه قارش «لا ونعم» دیورگه حق لاری یوق ایدی. نادن خلق نک هیچ نیدن خبری بولماغانلغی سببلی، قومسنز پاپالار قولنه جانسنز نهرسه لری کبک او یونچق بولوب یورنوله- لری ایدی. کیزله و، اوزینک توبی و بوتون طارماقلاری ایلله میگابیک بیلگولی بولغانلقدن، مین کوبدن بیرلی آنغی دین باشلق لاری نک معامله لری نی، پاپالار معامله سینه اوخشاتوب کیله در ایدم. «لا یغلی» اسمینی طاققان پاپالار، کاتولیک خلقی ایسه نیچوک معامله ایتسه لری، کیزله و باشلق لاری ده خلق غه بیک واق قاراب، آکار هیچ بر اعتبار ایتمی لری ایدی وهمانده ایتمیلر. اونکان یلده کیزله وده بولوندیغم وقت، مخدوم لرنک برسی ایلله کور- شورگه کیلنگان بر مرید، ساعت که یاقن ایشک توبنده طوردقن سوکره، کورشو شرفینه نائل بولغاچ، اوچ آرشین لار چاماسی تزی ایلله اشقنوب کیلیدی؛ سوکره، مخدوم ایلله قولینی گه لله نیچه اورنندن اوبوب کورشیدی. مخدوم ایسه تگی مخلوق غه طوزان چاقلی اولسون التفات ایتمه دی. بوکا اوخشاشلی واقعه لری برگنه بولما اینچه، آنلار هر کوننی نیچه شه مرتبه بولوب طورالار. کیزله و، بیک کوب زمان دن بیرلی مریدلر طرفندن «شریف» آتالوب یوروتولدیکی کبی، مخدوم لری ده «رحمة الله علیه» اسمی ایلله یاد ایتوله لری. شوکا

قوت لر بولغان پاپالارده طوقتانان آلمانلار.
قرون وسطی نڭ ایڭ مشهور پادشاهلارندن
بولغان آلمانیه ایمپراطوری فریدریخی، پاپا
دورتنچی اوربان، حیوانغه مندیکی وقت
اوزه نگیسینی طوتدروب طوردقندن سوگره،
آیاغینی اوبدرگان ایدی. زمانلر اوتدی،
خلقده علوم و معارف ترقی ایتدی، اعتقاد
وعادتلر اوزگاریدی. آیاقلارینی پادشاهلارندن
یالاتغان پاپالرنڭ خلفلری ایسه ایرکلی ایرکسز
زمان نڭ حرکتینه اطاعت ایتهرگه مجبور بولوب،
اوزلرینه، باشقلارنڭ اوکچهلرینی اوبهرگه
طوغری کیلیدی. بو کونگی کونلرده قوللارین،
تزله نوب شووب کیلوچی مریدلردن،
یالاتقان ایشان و مخدوم نڭده، کیلهچک بر
زمانده زمان نڭ حرکتینه، کوچلانوب بولسهده،
باش ایبهچکلی معلومدر.

کیلهچکنی آکلانغان بر معصومنی «توبه
ایت، یغلا!» دیو قینا و چیلارنڭ هم. کیلهچک
کونلرنڭ برسنگ اوزلری اولماسهده خلق لری،
«توبه ایت، یغلا!» واقعه لری نڭ اوزلرینه
«توبه ایتدم، یغلام» دیو توبه ایتهچکلی
بیلگولیدر. ایسکیچه علم لکلی زمانه سینه
نسبهت چیله کله حکم ایتولگان بیک کوب
مدرس لرنڭ زمان حرکتینه چدی آلماینچه
کرها بولسهده اطاعت ایندکلی کوز
آلدبزهدر. بار بیلگانی تگی لرگه نسبهت
غراملاب قنه بولغان ذاتلارنڭ ایسه، آخر
صولشلارنده بولسهده، اطاعت ایتهچکلرنده بز
طوزان چاقلی اولسون شبهه لنمبیز. عرب
عالم لرنندن برهه «عقللی کشی، کوزی ایله
کورمه گان نهرسه لرنی، تجر به ایله ثابت بولغان

کوره بو سوکلی لار اوزلرینه کیره گندن نیچه
مڭ مرتبه لار اولوغ ایتوب قاریلار. خلقنی
ایسه، مخدوم لرنی «رحمة الله علیه» اسمی ایله گنه
ذکر اینهرگه تیشلی بولغان، توبه ن صنف
مخلوق لار، دیو بله لر. کیزلهو تیره سنده
یور وگان مریدلر هم، اوزلرینی بیک توبه ن
صاناب، بوتون عزت و شرفنی کیزلهو باشلق-
لارینه نسبت بیرهلر. بورونغی یونان لار،
اوزلرینڭ الهلری خصوصنده ئه لله نیندی
ئه کیهت لار احداث ایتدکلی کبی، کیزلهو
مریدلرینڭده اوزلرینڭ حضرت لری حقنده،
یونان ئه کیهت لری نه اوخشاغان حسابسز
کوب ئه کیهت لری باردر. مونه تگی صاحب-
الدین افندینی توبه ایتدرو اوچون، آربا
یانینه به یله ب بارولار، قولانندن سورب
مدرس که آلوب باردقندن سوگره اول بیچاره نی
ایکولهب قینا و لار بارسیک شوشی بورونغی اعتقاد،
وبورونغی عرف و عادت لرنڭ جیمش لریدر.

اوزینه کیره گندن نیچه مڭ مرتبه لار آرتق
ایتوب قاراغان کیزلهو ملاسینه، شاکردلرنڭ
اصلاح صورای، برده اوخشاماغلغی سببلی،
شوشی ملا تگی چاغنده ایس کیتکچ معاملهلر
قیلغان ایدی. ئه لی مونه طاغنده، بو زمانده
وحشت صانارلق معاملهلر ایتوب، شاکردنی
توبه ایتدرو خیالی ایله طایاق برله ن قیناغان.
مدرسه سنده ئه لله نیندی علم لک لراوقوتقان
کشی صمان، یوق غنه سبب اوچون، شاکردلرنی
قوی ایله گنه قناعت له نیچه. وحشی صورته
توبه استغفارغه کیلتوررگه ماتاشقان. زمان نڭ
حرکتی شوندی کوچلی بر حرکتدر، که: آنی
توگل موندی ملالارغنه، حتی قوللرنڭ مادی و معنوی

نه چافلی قزقسز ایسه، آق یاقدن، زمانه بالاسی بولغان صاحب الدین نڭ اشی شول چافلی قزقلی در. صاحب الدین بر ناتار بالاسی بولسهده، آنڭ معاملهسی غالیلی معاملهسی قبیلندن، چن کوکلدن تحسین ایتدرک بر اش در.

اؤلگی ارگه چن کوکلبدن چیرکه نوب فاراغانیز حالده، تگی قهرماننی چن کوکلدن تبریک ایتهرگه اوز بزنی تیوشلی دبوب بله بز. بو واقعه مرید و مدرس ایله صاحب-الدین واقعهسی گنه بولسهده، لکن آنڭ اچنده ایسکی کوچ ایله یاڭا کوچنڭ کورهشی، سوکغی نڭ اؤلگی گه بیرشمهوی بیک آچق بلنوب طورادر.

هادی آطلسی.

نرسه ارگه قیاس ایتوب شونلاردن عبرت آلور» دیگان. بزنگ دین باشلق لاری نڭک زمان حرکتینه اعتقاد ایتماگانلرینه، تباریخی واقعه لردن عبرت آلوب، اوز اشلرینی تگی ارگه قیاس ایتهرگه تیوشلی در.

چین نڭ ایمن آغاچینه «نق طور، اوچامن» دیوی نه چافلی کولکی ایسه، هیچ بر قوت که مالک بولماغان مختصرچی بر ملانکده زمانغه قارشى «تیک تور!» دیگان صمان ماتاشووی شول چافلی کولکیدر. آغا طورغان صونڭ باقا آباغی ایله گنه طوقتالووی محال بولدیغی کبی زمان طوقتاتورلق مادی و معنوی کوچکه مالک بولماغان بر ملانکده ترقی حرکتینی طوقتاتووی محالدر.

قاره یاقدن، مدرس ایله مریدنڭ اشی

مکتبلرده اوقولا طورغان فنلر و آلارنڭ پروگرامماسی.

اوقوغه هم یازوغه آیروم اویره تو اصولی

بو اصول یاڭا بر اصول توگل، بلسکه اؤلگی مقاله لرده سویله نگان اصول صوتیه نوع لری نڭ برسی در. یازو — اوقوغه بر یولی اویره تو اصولینه یاقن بولغان بر طریقدر. بو اصول، یازو — اوقوغه بر یولی اویره تو اصولندن فقط حاضرله و تمرینلرینڭ کیم بولووی یعنی ۲ — ۳ آطنهلق تمرینلرنی بر ایکی کونگه گنه فالدر و هم یازوغه و اوقوغه اویره تو درس لرن باشده نوق آیروم، لکن بر وقتنی وینه شه آلوب بارو ایله گنه آیروم اولدر. اوقوغه و یازوغه آیروم اویره تو اصلینڭ عمومی ترتیبی اوشبو ره و شده در:

بالالارنی مکتبکه قبول ایتکچده، آلاغه «کرشودرسلری» بیر یله. بودرسلردن مقصد بالالارنی، آلا اوچون یاڭا بولغان، مکتب نڭ جهاز واسبابی هم ترتیب لری ایله طانشدر و بلشله ندرودر. بودرسلر، معلم نڭ، شا کرد-لری ایله، مکتب و آنڭ اچنگگی هم تیره سنه گی نرسلر حقنده قیلغان مصاحبه سنندن عبارتدر. شا کردلر اوشبو «کرشودرسلری» وقتندوق یازو ترتیب لری ایله ده بلشلنه لر (مثلا یازو یازغانده نیچوک اوطور ورغه، قلم صابن نیچوک طوتارغه)؛ بو وقتک آلا ر صقلار و دائره (توگه رهک) لر صزالار. بو، «کرشودرسلری» نی بر، یا که ایکی کون دوام ایتدرگچ، طوغری اوقو

یازوغه اویره تورگه کوچیلدر.

اۆل جملهلرنی کلمهلرگه، کلمهلرنی مدارگه،
مدلرنی طاوشلارغه بولدرلر. بالالار اوزلری
اوچون یات بولغان هر بر یاڭما طاوشنی
ایشتو، کور و هم جسمی (мускульное чувство)
حسلر ایله بللر. مثلا «آز» دیگان
سوزده گی «ز» طاوشینی آیورغاچ، معلم بو
طاوشنڭ باصمه علامتینی کورسه ته هم آنڭ
نرسه گه اوخشاغانن هم نیندی جزلردن مرکب
بولغانن سویلی. صوگره بو طاوشنڭ یازما
علامتینی کورسه ته. معلم «ز» حرفن نیندی
جزلردن مرکب بولووینی ونیچوک یازیلو
رهوشینی سویلی، سویلی صنف طاقتاسینه یازوب
قویا هم بالالاردن شول حرفنی قارا طاقتالارینه
یازدرادر. شول رهوشچه بالالارنڭ خاطرلارنده
فقط بر طاوشدن بولغان ایشتو، کور و هم
جسمی تأثیرلارنڭ رابطهسی حاصل بولا،
شونڭ اوچون بو طاوش آلارنڭ خاطرلارنده بیک
نغوب قالا. بالالار اوشبو هم باشقه بللگان
طاوشلردن، کیری: آز، اوز، ایز، زا، زو،
زی وطوغری مدار و سوزار ترتیب قیلالار.
اوقورغه هم یازارغه آیروم اویره تو اصولی
بلهن اوقتقانک طاوشلارنڭ ترتیبی ایشتلوارینڭ
هم بر برسی ایله قوشوب ئه یثورگه یڭللیک
وچیتونلککرینه قاراب یوریدر، یعنی ایکنچی
طاوشلاردن آیروب آلوی یڭل بولغان هم آچق
ویا کغراب ایشتوله طورغان طاوشلاردن اوقتویلا
باشلانور. سوزلر ترکیب قیلورلق بر -
ایکی - اوچ طاوش اویره تلگکاچده، سوزلر
اوقتویلا باشلانور هم بر نیچه طاوشنی بلدرگهچ،
جملهلر اوقتویلور. اوقورغه اویره تکان وقتک -

اوق یازارغه ده اویره تیلور. یازارغه اویره تونڭ
ترتیبی اوشبو رهوشچه: معلم بالالارغه نیچوک
اوطورورغه هم قلم طوتارغه اویره تکاننڭ
صوکنڭ قهرندهش بلهن صزقلار وعادی شکل لر
صزدرورغه باشلی. مونڭ صوکنده یازارغه
اویره تو генетический ترتیبده باشلاتیلا: اۆل
حرفلرنڭ جزلرن، صوگره اوزلرن یازدر.
حرفلرنی یازدرورغه بر برسینه نسبتا یڭللردن
باشلاتیلا. حرفلر، یازیلولارینڭ یڭللیک وچیتو -
نلکلرینه قاراب بر نیچه تورلیگه بولنه لر.
بر نیچه حرف یازدرورغاچ، شول حرفلردن مرکب
سوزلر یازدرورغه باشلاتیلا، صوگره جملهلر
یازدر یلادر. مونه، شولای ایتوب، اوقوغه ویلا -
زوغه آیروم اویره تو اوشبو تو بنده گی اشلردن
عبارت بولا: (۱) کرشو درسلی، (۲) بالالارنی،
طاوشلار و آلارنڭ باصما و یازما علامتلی ایله
بلشلندر، (۳) طاوشلارنی مدارگه و سوزلرگه
جیدرو، (۴) سوز و جملهلر اوقتو، (۵) حرف
جزلرون یازدرو، (۶) حرفلر یازدرو، (۷)
سوز و جملهلر یازدرو.

اوقوغه و یازوغه آیروم اویره تو اصلینڭ خاصیت
و قصوراری:

بو اصولده، عموما اصول صوتیه نڭ بارچه
نوع لرنک بولغان، آڭلاب شغلل نوچیلک، بالالار -
نڭ روحی قوه لرینی اوزلری اشل نوچیلک هم
تدریجیلک صفاتلاری بار، اما آلارده بولغان
قصورلارنڭ برسیده یوق. شونڭ اوچون بو
اصول بلهن اوقتقانک، اوقورغه و یازارغه اویره تو
مقصودینه تیزرهک و آنساتراق ایرشو ممکن
بولادر. (۱) آڭلاب اوقوچیلق. بو اصول بلهن
اوقتقانده آڭلاب اوقوچیلق صفاتی، طاوشلارنی

اوقوتقاندەھم طاوشلارنى مد و سوزلرگە جىغاندە بىك آچق بلنەدر. بالاطاوشلارغە آيورتراوچون آلنگان سوزنى آكلى، سوزنك جزئى بولغان طاوش و حرفلرنى آچق ايشتە و كورەھم طاوشلارنى جىغاندە آلاردن نىچك مد و سوزلر حاصل بولغا- نن آكلى، توشونە. بالانك كتابدەغى مد و سوزلرنى حفظ قىلورغە احتياچى قالمى؛ بالا بو نيچە طاوشنى بىلگكچدە، شول طاوشلاردن مركب سوزلرنى آكلاب اوقورغە قادر بولادر. يعنى بالالراؤلگى درسدە اوك اوقى باشلىلار هم اصول حرفىە بلەن اوقوتقاندەغى كبك معناسز مدلرگە اوقومى، بلكە معنالى، بالالار اوزلرى آكللارداى، بتون سوزلر اوقى باشلىلار. (۲) بو اصولنك ايكنچى خاصىتى ايسە، بالالرنك اوزلرى آكلامى، معلم لرگە ايبەروب بارولرون بتروب، آلارنك عقللارن وحسياب- تلرن ايكن يخشى رەوشدە اوياتونوندەدر. معلم، سوزلرنى طاوشلارغە بولدرگاندە، آيورتقان هم طاوشلاردن تورلى سوزلر جيدرغاندە سؤال واسطەسى ايلە شا كدرلرنك فقط اوزلر- نكە اشلەتە؛ شا كدرلر معلم ئەيتكان سوزلرنى طكلاب، تپوشلى طاوشلارنى اوزلرى آيروب آلار، سوكرە اوزلرى بىلگان طاوشلاردن مركب بولغان ايكنچى سوزلرنى اوزلرى اويىلاب تابالار؛ ياكى حرفنى، اوزلرىنە معلوم بولغان باشقە حرفلر بلەن، چاغشدرالار؛ متحرك الفبادن اوزلرى بىلگان حرفلرنى آلوب، آلاردن سوزلر ترتيب قىلالار. الحاصل عقل و ذ- هنلرى ايلە اشلىلر. شا كدرلر، اوقورغە و يازارغە اويرونگاندە هر وقت اوزلرى اشلەگان اشكك نتيجه لرىنى كوروب طورالار. شونك اچون

ذوقلر بىدە كون صايون آرتا بارادر. بو اصول بلەن اوقوتقان دە، بالالارغە مذكور نتيجه لرنى كورورگە هم ذوقلرىنى آرتدورغە درسلر آراسندە بولغان رابطنى رعايە قىلودە كوب ياردم ايتەدر؛ اولگى درسلر، بالالارنى صوئغى درسلرگە حاضرلەب كىلەر. (۳) خاصىتى ايسە، اوقوتونى تدرىجى رەوشدە ترتيب قىلودن عبارتدر. اشنى ايكن عادى و يكلدن باشلاتوب، شا كدرلرنى باتدرىج چىتونرەك- لرىنە آلوب بارىلادر. اوقوتو اشى كرشو درسلردن باشلاتىلا؛ بو درسلر شا كدرلرنى چىتونرەك ومهمرەك اشلرگە حاضرلىلر. سوكرە طاوشلارنى اويرونگاندە تلفظ قىلنولارنىنە نسبتا يكلرە كلرنى باشلاتىلوب، چىتونلرىنە كوچو ترتيبى رعايە قىلنولار؛ حرفلرنى يازدراغاندەغى يكلدن چىتونگە كوچو ترتيبى رعايە قىلنادر. اوقو و يازو اچون بولغان مادەلر، يعنى سوز و جملەلر بربر آرتلى، باتدرىج چىتونلشە باروب، فسقە و يكل حكايە لرگە ايلەنەر؛ بو حكايە لرنك زورلقلارى دغى باتدرىج آرتا ومأللرى چىتونلشە باروب عادى مقالە لرگە ايلەنەر.

بو اصولدە، عموما اصول صوتيەنك نوع لرنە بولغان خاصىتلر بارسىدە طابلوب آلارغە، خاص بولغان قصورلرنك برسيدە بوق. (۱) синте- тическiй هم анализческiй اصوللر ايلە آيروم اوقوتقاندە بولا طورغان قصورلار بو اصولدە بوق، چونكە بو اصول اولگى ايكنى نوع اصولنى دە اوزىنە حاوىدر. هر بر طاوشنى اويرونو، طاوشنى سوزدن آيرونوب آلو (анализъ) دن باشلانوب، طاوشلارنى مد

ياخشى بولسەدە، اوقۇتۇچى معلم ھەقىقەتدە
 بىرەر سوز ئەيتىپ كېتۈپ كېتۈپ كۆرۈلەر:
 نىندايگەنە اصول بىلەن بولسەدە، اوقۇتۇش
 تېز آلفە باروۋىنە معلمنىڭ اجتهاد، وقابلىتىدە
 زور ياردەم ايتەدر. يالقاۋ وتجر بەسز معلمنىڭ
 قولنىدە، ايك ياخشى اصولدە ناچار نتيجه بىرەدر.
 ياخشى اصول طوغرى وتيگىز يول كېيىدر.
 مثلا: تيمىر يولى بىك ياخشى وتيگىزدر.
 لىكن ماشىنا يورتۇچى معلوماتسىز وتجر بەسز
 بولسە، ماشىنانىڭ ناچار يورۇندە يا كەبتونلەي
 ھلاك بولۇۋىدە ھېچ شىك يوق؛ اما ماشىناچى
 معلوماتلى وتجر بەلى بولسە، ماشىناغە اطورغان
 كشىلەرنى ھېچ برخوفسىز تېوشلى اورنلار يىنە،
 جەبەۋىلى واتلى يوللارغە قاراغاندە كۆب مرتبە
 تىز بېتىكرەدر. شونىڭ اوچون معلمدە، كورسە-
 تلىگان ياخشى اصول بىلەن اوقۇتۇپ، آنىڭ
 ياقىتىسندە اوزىنە تجر بە ھاصل ايتەرگە
 تېوشلىدر. لىكن، اوزىنە باشقە بر ياخشى
 اوقۇتۇچىنىڭ اوقۇتۇۋىنى كورمى، يا كە شول
 اصول بىلەن اوقۇتۇلغان درسلەرنى اوقۇمى طور وپ
 بو تجر بەنى حل ايتو چىتوندر. مونە شول
 چىتونلەكنى بتر و اوچون مېن كېلەچك مقالە-
 لىردە مذكور اصول بىلەن اوقۇتۇش تىزىمىنى
 تىزىملىرىدە رەۋشەدە يازمق بولام.
 محى الدين نىزىملىغىف.

وسوزلەرگە جىيو (СИНОЗЪ) بىلەن تمام بولادر.
 سوزلەرنى اوقۇغاندە بالالار چىتونسىنە باشلا-
 سەلەر، اول سوزلەرنى طاوشلارغە بولدر يە،
 سوكرە طاوشلارنى سوزلەرگە جىدر يلا. يعنى
 سوزنى تلفظ ايتدر يە، (۲) يازو - اوقۇغە بر
 يولى اوبىرەتو اصولىنىڭ قصورارندن بولغان،
 يەمسز يازوغە بو اصول بىلەن اوقۇتقان دە
 ھېچ بر اورون قالمى، چونكە حسن خط
 درسلەرى وقتىدە، معلم يازونىڭ كوركام بولۇۋىنە
 زور التفات ايتە آلا. يازو - اوقۇغە بر يولى اوبىرەتو
 اصولى بىلەن اوقۇتقاندا طاوشلارنى نجر جىرىنىڭ
 يىكللىگىنە قاراب ھم شولوق وقتىدە حرفلەرنى
 يازىلۇلار يىك يىكللىگىنە قاراب، باتدىرىچ اوبىرە-
 تىلەدر. بو ايسە طبيعى بىك چىتون اش.
 اما اوقۇغە و يازوغە آيروم اوبىرەتو اصولى
 بىلەن اوقۇتقاندا مذكور چىتونلەك اوز اوزىدىن
 بىتە، چونكە طاوشلار، اوز تىزىملەندە ھم حرفلەر
 اوز تىزىملەندە اوقۇتىلالار. ھاصل بو اصول
 صوتىيەنىڭ باشقە نوعلەرنىڭ بارچە قصورلارى
 بتوب، فقط آلارنىڭ خاصىتىلەرگە جىولادر.
 شونىڭ اوچون بو اصول بىلەن اوقۇتقاندا باشقە
 نوع اصول صوتىيەگە نسبتتا بالالارنى اوقۇرغە
 و يازارغە يىكلەرەك، تىزىرەك ھم اساسلىق
 اوبىرەتوب بولادر. لىكن بو اصول، نى قىدر

تعلیم تریبەدە بر یول

بىكە ابرشدرموى اوستىنە انساننى شول
 ھالدا ياصاب قالدرا، كە سوگۇندىن ابرشدرە
 طورغان يولى بىلەندە اول انسان تىزىمىنى
 قابل بولمى. بو ناموسنى خلق اوزىدە بل:

تىزىمە اوچون يوللار بىك كويىدر. بولار
 آراسىنىڭ تىزىمەدن مطلوب بولغان نقتەغە ابرشدرە
 طورغانى بىرگە بولدر. بوندىن باشقەلارى يا
 مطلوب بولغان نقتەغە ابرشدرمى قالدرا،

دیوب قاریچی آلفانگه قار چیغه نڭ بورنون وطر-
ناقلارن تمام کیسوب بیبه رگان. شولای ایتوب
تر بیه لیم دیوب قیمت بهالی قار چیغه نی اولگانچه
استفاده گه یاراماسلق حالگه کیترگان».

نهق شونڭ شیکلی تر بیه نڭ قانونلارین
بلمه گان یا که اول قانونلارنی تر بیه ده فائیکلی
رهوشده اشله ته آلماغان کشیده، بالانی تر-
بیه لیم دیوب بتونله ی خلقی بولغان استعدادلرن
بتر و پاشلیدیر.

ظنمچه، بز اسلام عالمینڭ اوستینه یاوغان
جمع آفات نڭ آناسیده بزده کشینی کشی
ایته طورغان تر بیه نڭ یوقلغی، یا که کشیلکدن
چقاراطورغان تر بیه لرنڭ بزده دوامیدر. بو ایکی
مشئوم تر بیه نڭ ده سببی، بز نڭ آراده کشیلرنڭ
صدفه دن (اوز بز نڭ اجتهاد بز دن باشقه) کیلوب
چغوون کوتوو بزدر. بزده صدفه دن عصرینه بر،
یا که ایکی عصرغه برگنه کشی چغوب طور سه ده،
باشقه ملت لرده، یولی تر بیه و تعلیم آرفاسنده،
هر یلک یوزره لهب، مکر لهب کشیلر بیتشوب
طورادر. البته بولای بولغان سیاست، اقتصاد،
دیانت و اخلاق جهتندن مسلمانلار نڭ چیکلوب
بته بار ولاری طبیعی در. بو الله تعالی نڭ سنتی-
در. سنه الله بر قایچانده اوزگارمیدر.

بزده، (بیک آز کشیلرنی استئنا بلهن) نی
اشلهرگه کیره کلگینه ایمان یوق، (۱) ایمان
بولماغانغه، کم نیندی اشکه صلاحیتلی اول
کشیک شولاشنی اشله ویوق. بو ایکی نرسه سی
بولماغان کشیلرگه الله تعالی نڭ جنت و راحت

(۱) چونکه بز همان حیرانلق ده، بزده شولای ایته رگه
کیره ک بولای ایته رگه کیره ک، شولای ایتسه نڭ نی بولور ایکن
کبی سوزلر کوب، اما جان تنی فدا ایتوب اشکه کرشو یوق.

اول کشیسی آلتی یدی یاشینه چه بر آط
آصراسه آنی منه رگه، بیگه رگه اوگراتو والحاصل
آطدن مطلوب بولغان فائده لرنی کورورلک
حالگه کیترو اوچون آنی بولور بولماز بر
کشی قولینه بیرودن کوزی کبک صاقلیدر،
حتی اوزیده آنی جیکمی، حتی سیوکل ی بردن
بر اوغلینه ده آنی بیرمی، بلکه، بر قدر چغش
طوتوب بولسه ده، آنی آط اوگره ته بلگان کشیگه
(تر بیه چیسینه) طابشرادر، چونکه باشقه کشیلر
قولینه بیرلسه، کوتولگان فائده اورینه
ضرردن باشقه نرسه بولماون آچق بلهدر.
انسان تر بیه سنده ده بو اش شولای. لکن
کوب کشیلر بالا تر بیه سینه آط قدرلیده
اهمیت بیره آلمیلار.

بو مسئله نی عموغه آکلآتور اوچون
مولوی رومی حضرتلرنی اوزینڭ «مثنوی»
اسملی کتابنده مثل (باسنیا) صورتنده بیان
ایتوب ئه یته در: «آولده غنه قارتایغان بر قار-
چق نڭ کونلرده بر کون تهره زه سی آچق
بولغان. آکسزدن بر پادشاه نڭ اویره نگان
قیمتلی قار چیغه سی نیچکدر قار چق نڭ تهره زه-
سی تو بینه کیلوب قونغان. عمرنده اویره نگان
قار چیغه نی کورمه گان قار چق، بو حیواننی بر
نوع طاوق دیوب بلوب آلدینه بغدادی سببکان.
طبیعی قار چیغه بغدادی آشاماغان؛ قار چق
عجیله نوب، قار چیغه نی قولینه آلوی قاراغانده
آنڭ هیچ بر طارقلارده بوامی طورغان اوزون
بوزنن و اوزون طرناقلارن کورب: «یارب
بو حیوان، هیچ بر تر بیه یوزون کورسه تمه-
گان بر کشینڭ طاوغی ایکن، بو بورون بو
طرناقلار بلهن نیچک بغدادی آشی آلسون»

نتیجہ چقمیدر .

کشیلر، آغاچ وتیمرنک طبیعی ناموسلارن بلیگچ، آغاچدن وتیمردن اشفاق، اوستهل، اورندق، قراوات کبی تلگان نهرسه لرن یاصی آلمان شیکلی، انساننکده طبیعی ناموسلارن بلیگچ انساندن، سیاسیلر، عسکرلر، دین عالمری، اقتصاد عالمری وهر نورلی صانعلر، تاجرلر وغیر کیره کلی کشیلرن یاصیلار .

والحاصل اوزلر ینهنیندیگنه کشی کیرهک بولسه، صدفهدن چققانن کوتوب طورمیچه فابریکلسن (تربیه خانه سن) آچلارده کیرهک قدرلی یاصی بیرلر . اوسطاسی (مربیلری) اوزلرنده بولماسه چیت مملکتدن کیتولر؛ اول چیت کشیلر دینده باشقه بولسهده آندن طارتونمیلار؛ چونکه طبیعی ناموسلر، دینلرنک تورلر نووی بلهن تورلیچه بولمیلار؛ نصرانی بر عالمی بیتشدر ورگه یاراغان طبیعی ناموسلار، یهودی یا که بوددا علماسن بیتشدر ورگهده یاریلار؛ اسلام علماسی بیتشدر ورگه بیگرهک موافق .

ایندی بز روسیه مسلمانلاری، روسیه غراژدانلغیزنک قدرن بلوب روسیهدهغی تربیه وتعلیم خانهلرنک هر قایوسینه بلا استثنا بالالار بزنی طولدریق، نصرانی بولورلار دیوب قورقماکز؛ اسلامنک پارلاق وقتنده نصاری علماسی اسلام مدرسه لرینه کروب اوقودیلار، «الشیخ الفلانی» بولوب چقدیلار، شولایته مسلما نلارنک تعلیماتنک بولغان همه خرافاتنی اوزلرینه قالدروب، خالص طبیعی والهی ناموسلارنیغه

بلهن وعدهسی ده یوق، چونکه الله تعالی نک وعدهسی ایمان وعمل صالح ایبه لرینهدر . بوسوزمنک شاهدلری قرآننک، صاناب بترگوسز بیگ کوب اورننده باردر . ایندی مقصودقه کیلیک: تربیه نک آندن مقصود بولغان نقطهغه ایرشدره طورغانی برگنه تورلیدر دیگان ایدم . اولده بردن بر بول، طبیعی قانونلار بوینچهغنه تربیهدر . بو حقه بزگه بورونغی حکیملردن میراث بولوب قالغان طبیعی ناموسنی برده ایسدن چغار ورغه یارامی، آلا رته یتکانلر: «طبیعتنی، شول کشیگنه قولینه آلور، قایسی آنک قا-نونلارن بلور، وطوزان قدرلی ده آکقارشی کیلمهس، وآنلارنی اوز فائدهسینه اشلهته آلور» اما کمده کم طبیعت قانونلارن بلمهسه، یا که بلور بلماس آلا رغه قارشی کیلمهسه، یا که آلارنی اوز فائدهسینه اشلهته آلماسه، اول کشی طبیعت که استیلا ایته آلماس، اول کشی هیچ بر وقتده بیرده خلیفه بولورغه یاراماس . انسان اوز ینده طبیعتنک بر جیمشی بولغانغه، اول آکارده خواجه بولا آلماس، یعنی اوز ینده تلسه نیچک تصرف ایته آلماس . هر فننی یاغشی تیکشرگچ، آنک نیندی قا-نونلارغه بنا قیلنغانی بلندهدر . شولایوق تربیه فننده تیکشروب قاراچ آنکده کشینک روحانی طورمشینک طبیعی قانونلار ینه بنا ایتلگانلگی بلندهدر . شولای بولغاچ انسان تربیهسی کشینک روحانی وجسمانی طورمشینک طبیعی قانون-نلار ینه موافق، وشول قانون وناموسلارنی مربی اوزی تلگانچه اشله تو بلهن بولسهغنه مقصودغه ایرشدرهدر . بولماسه آندی تربیهده اوزکنی اوزنک آلداب عمر ضایع ایتودن باشقه

كېى اوزلارنىڭ دىنوى مکتبلىرى بولماغان
بر خلقغه، شول ترقى حرکىتىنە مناسب بولورلىق
بىرەوشدە حكومت مکتبلىرىنە كىرىپ اوقۇوبىز،
آرتورغە تىوش ايدى. لىكن مع التأسف بو
جهندن ترقىبىز بىك آز ئلى.

آلوب فايتوب مەلىكەت لىرىندە نىش اىتدىلەر.
امەدجان مصطفى.

اداره: بو سوز بىر حقیقت در. بىزده سوڭغى
اون يىل اچىندە ترقى ومعارف حرکىتى ياخشى-
اوق بىر غىرت وآشغچلىق بىرلە بارادر. بىزنىڭ

قزانده فاتحه خانم آيتوڭوا مکتبى.

يىلدىن يىل ياخشىغىنە ترقى ايتوب بارا، بوسنە
۴ صىنف اىتدائى و بىر صىنف رشدى اولورلىق
۲۵۰ گە قىرىب بالا تىرىبەلەپ چىقاردى. مکتبىدە
آنا تلى و دىن درىسلىرىدىن بىشقه روسچە نلده
اوقوتىلا و بعض فىنلردىن دە قىسقه چە مەلومات
بىرىلە، مەكەلر و شىدە قول هنرى اوڭرتىلەر.
اونىكان كىونلردە شول مکتبىنىڭ بالالىرى
طرفىدىن حاضرلەنگان اىشلىرىنىڭ وىستافىكەسى
بولوب اوزدى.

ۋىستافىكەدە كورپىلويىنە قاراغاندە بو
مکتبىدە قول اشى غايت كىيىڭ قولىغان بو-
لورغە اوخشى، اىشلەنگان نەرسەلەرنىڭ تورى
غايت كىيىڭ بو نەرسەلەر، شول قدر نچكە
چىسقا و پىختە اىشلەنگانلەر، كە بىرنچى كورو
اىلە كوڭل، بولارنى بىزنىڭ قىزلار بىز-
تاتار قىزلارى اىشلەنگانگە اوشاناسى كىيىمى،
عموماً قىزلار بىز حقىندە تىرىبەنىڭ غايت توبەن
بولووى قانغە سىگىگانلىكىدىن «بو اىشلىرى بىز-
نىكىلردىن بولماس» دىيەسى كىلە. لىكن اوشانىمى
مەكىن توڭل؛ كوز آلدىنىڭ بىر حقیقت. وائىفاً بو
كوڭگە قدر كولىمە گىنىڭ جىرتغىنە يامارغە بىلمەگان
قىزلار بىز اچىندىن ۲-۳ يىل مدىندە شوندى
اىشلىرىنىڭ توتاشلىرىنىڭ چىشى وى شاقىتى زور

قزانده بايتاق ئلك زمانلاردىن بىرىلى اىر
بالالار اوچون تىرىبىلى و تىرىبىسىز مەكتەب
ومدرىسەلەر بولوب كىلىسەدە، سوڭغى يىللارغە
قدر، قىز بالالار اوچون نە تىرىبىلى و نەدە تىرىبىسىز
خىصوصى بىر مەكتەب يوق ايدى؛ اوقۇغان
قىزلار بىز، دىن و دىنياندىن، عموماً تىرىبە و تەلىمىدىن
خىبرىز آرتىتايلىق قولىندە اىز يىلە و قىربان بولالار
ايدى.

درىست سوڭغە تابا «تىرىبى اىلە اوقۇتابىز»
دەواسىندە بولغان بىر نىچە خىصوصى اورنلار
بولغانلادى و حاضر دەدە بار. لىكن بولار دە، اوقۇتو
مقصدى اىلە بىر درجە دوڭ و ياخود آندەندە
آلدەرق طوتىيلا طورغان شىخسى بىر
مقصد بولغانلىقىدىن بولارنى «مەكتەب» دىيوب
آتاودىن، فائىدە اوچون آچىلغان بىر «كابىنىت»
دىيوب آتاو طوغرىدەق ايدى.

فقط ۱۹۰۹ نچى سىندەن اىتباراً، مەتلىو فاتحه
خانم آيتوڭوا طرفىدىن قىزلارغە مەخىصوص تىرىبىلى
بىر مەكتەب آچىلوب ياخشىغىنە اوقۇتىيلا باشلادى.
بو مەكتەب قىزلىرىنىڭ قىزلار اوقۇتو طوغرىسىندە
بىرنچى آدومى بولدى دىيورگە يارىم بو آدوم
شاقىتى موفىقتى بىر آدوم بولوب چىقىدى. باشكە
۲ صىنف اىتدائى بولوب آچىلغان بو مەكتەب،

بر اش وشاقتی بیوک بر کوچدر .

بولارنی کورگاچ، خاتون قزلار بزده بولغان
بو قدر زور استعداددانک بو کونگه قدر
طومالانوب یاتووینه یفلیسی وشولارنی طو-
مالاب یاتقان قارا کوچکه لعنت اوقیسی
کیلدر .

بو مکتب طوغرسنده یازغانده شونیده
ایتوب اوزمی حال یوق :

مکتب ناک حاضرگی بارشینده قاراغانده بنا-
سی کچکنرهک، خصوصاً یل صاین صنف
آرتدورا بارغانده بو بنا ایله گنه قناعتله نووی
ممکنده توکل بو بر، ایکنچی لهی هر یرده
وهر بر قزلار اوچون بولغان مکتبلر بزده گی
اقتدارلی معلمه ار قحطلغندن بو مکتبده قوتیلا
آلماغان ئهلی. ابتدائی صنفلارنی یغشی غنه
تربیه ایتهرک معلمه لری بولسه ده، رشدی
صنفلرغه کیتکچ آلا ر بله ننگنه اوزدرووی قیبون
بولماچغنده شبهه یوق. بناء عامه کیله چک اوقو
یلنه رشدی صنفلر اوچون معلوماتلی و اقتدار-
لیره ق معلمه لر قویولسه یاخود آندی معلمه لر
طابولماق تقدیرده، اهمیتلیره ک درس لرنی معلملر
طرفندن اوقوتدرولسه، بو مکتب که طاغیده
زور راق امید باغلارغه یول آچیلور ایدی .
طبیعی، کیرهک بناسن زور ایتو و کیرهک
اقتدارلی معلمه و معلملر قویو بولسون، هر
ایکه وی ده آقچه و سرمایه گه کیلوب بهرلدیکندن
بو مکتب ناک مادی جهینه عائد بر نیچه سوز
یازوب کیتوده اور ونسز بولماس دیوب بلهم .
مکتب ناک اورنی فاتحه خانم ملکی بولوب
ایکی قاتلی طاش بناسیده صافی آنک مصارفی
ایله صالحان . حاضرگی کونده بتون تربیه سیه

فقط آنک اوستنده گنه دیبهرگه یاریدر .
حالینه قاراب مکتب بالالارندن آلتغان آیلق
آقچه سندن باشقه باراق چغشی آنک طرفندن
طوتیلدر . موندی ملی و عومومی بر اشنی آلوب
بارو، بر کشی اوچون نی قدر آغر بر اش
ایدوکی، ملی مسئله لرگه آزغنه یاقن طورغان
کشیلرگه بیک آچق معلومدر .

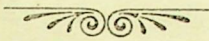
بزده، هر بر ملی اشلرده بر کشیگه گنه تایانو،
گویه اول، شول اشنی اشلرگه «المیناقده»
وعده بیرگان صمان، آنک طرفندن اشله نوو-
ینی کوتوب یاتوب، هیچ بر یاردم قولی صوزماو
بار بزغده عادت بولوب اورناشمشدر . بزده
بره و بر ملی مسئله نی باشلی، یولغه قویا، شونی
آلغه اوتوب بیبهرور اوچون قوت کیرهک
یاردم کیرهک بولا. لیکن شوکار اعتبار ایتوچی
کوز صالحوچی بولمی. شولای ایتوب کوب
مسئله لر بولده قالا یاخود کیره گنچه ترقی ایته
آلمی، تیشلی ثمرسینی بیرمی .

مونه بو اشنی ده، مک شکرلر بولسون،
فاتحه خانم باشلاغان، یولغه صالحان،
تاغیده بر قدر قوتلر قوشولسه بو مکتب
بزناک حاضرگی کونیز وکیل چکیز اوچون بیک
بیوک اهمیتلی بر مؤسسسه بولورغه یاقن طوراً .
فقط تأسفکه بوکار بره وده التقات ایتمی، مکتب ناک
مادی جهتی ضعیف ایدوکی، یاردمگه محتاج
ایدوکی کورنوب طوراً . معلمه لرگه «بوش
اوقوتمیلار» دیبوراک کنه وظیفه بیریل؛ اولده
اوقوتقان آیلارغه غنه بولوب اوقوتماغان آیلارغه
بر تیین یوق .

طبیعی، بو شرط ایله بره و بر یل، ایکی یل
فدائی بولوب اوقوتا آلسه ده هر وقت بولای

مکتبىڭ بىناسى كىڭايتىلۇپ، اقتدارلى معلمە
ومعلملردە قوبولسە، فن درسلىرى كرتلۇپ رو-
سچەسى دە بىر مقدار آرتىدۇرولسە، بو مەكتەپ
كىلەچەككە بىزنىڭ اوچون زور فائىدە كىتىرە
طورغان بىر مۇسسە بو اور ايدى.

بىلكە اونكان قش آغز تەملەندىروب سو-
يىلنىڭان «ملى قزلار مەكتىپى»، طىبىعى
رەوشدە شىكىلى، آياق آستىدىن كىلۇپ چىقار
ايدى.

ادارەگە مەكتۇب.

بىلگولەرگەمى، ياكە او قوتولاچق كىتابلىرىدە
بىلگولەرگە كىرەك مى؟ حاضرىگى كوندە مەكتىپلردە
او قوتولا طورغان كىتابلىرىڭ قاىوسى باراقلې،
قاىوسى ياراقسىز؟ مونە بو سؤاللىرگە آچقغە
ايتىدۇرۇپ جواب بىرلسە، پروگرامما مەسئەلىسى
بىر قدر چىكىللەش ايدى.

معلملەرگە «نەمونە» ايدى بىك ايسكردى.
بىزنىڭ ادىبات بازارمىزدە اوسدى. ايسكى
چوبلىرىنى مەكتىپلردىن چىقارغە وقت. مەسئەلە زور
مەسئەلە! حىيات بلەن مەت مەسئەلىسى! تەعطىل
چاغىدە بو مەسئەلە حقىدە بىز ئەزگىنە بولسەدە
سويلەشسەك، يىازشسەق ضررى تىمەس
ايدى. حىبب الله فتحى.

او قوتۇب بولمى. شونىڭ اوچون اقتدارلى او-
قوتۇچىلاردىن مەكتەپ مەروم قالا؛ بونىڭ ضررى
حاضردە نوك كورنوب طور، اقتدارلى او قوتۇ-
چىلار يوقلىقىدىن بولسە كىرەك، مەكتەپ دە فن آز
او قوتۇلا، تارىخ كىك اھمىتىلى فن بىتونلەي
يوق ايمش.

شونىڭ اوچون طاغىدە بىر قات ئەيتەم:
بىزنىڭ قزانده بايلار وباي خانملىر آز توگل،
قزاننىڭ فاتحە خانملىرى بىك كۇب، اگردە ھەم
ايتۇب شول يولغە سالغان اشكە قوشولسەلار

پروگرام مەسئەلىسى.

استرخان معلملىرى طرفىدىن قوزغاتىلغان بو
مەم مەسئەلە قزدىدە سوندى. مەكتىپلرنىڭ حاضرىگى
بارشىنە قاراغان ھەركىشى بو مەسئەلەنىڭ كىرەك-
لىكىنە ايمان ايتەر، شول بىك اشنى بارلقغە
چىقارورغە طرشۇر دىئۇب اويلىم.

مەكتىپلرنىڭ پروگراممىلارنى بىرلەشدرۇ،
توگل، بىر استرخان معلملىرىنە گىنە تىيىشلى اش،
بىلكە بۇتۇن روسىيە معلملىرىنە تىيىشلى ملى
بىر خەمتىر.

پروگراممىلارنى بىرلەشدرگانده نىچك بىر-
لەشدرورگە؟ ھەرىلدە او قولا طورغان فنلرنىگىنە

